

«Στο Μαραθώνα το 490 π.Χ.» Μια προσπάθεια αξιοποίησης του Ηροδότειου κειμένου ως ιστορικής πηγής με τη δημιουργική χρήση των τπε στην εκπαιδευτική διαδικασία»

Νεκταρία Ιωάννου¹, Βασιλική Ζέττα²

¹ Φιλολόγος, Γυμνάσιο Καστελλάνων Μέσης Κέρκυρας
nekioan@yahoo.gr

² Φιλολόγος, 3^ο Γυμνάσιο Σερρών
siliaz@sch.gr

Περίληψη

Το παρόν διδακτικό σενάριο συντάχθηκε κατά τη διάρκεια του σχολικού έτους 2013-2014 και εφαρμόστηκε κατά τη διάρκεια του σχολικού έτους 2014-2015. Η σύνταξη και η εφαρμογή του πραγματοποιήθηκε σε συνεργασία με το Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας στο πλαίσιο της πράξης: «Δημιουργία πρωτότυπης μεθοδολογίας εκπαιδευτικών σεναρίων βασισμένων σε ΤΠΕ και δημιουργία εκπαιδευτικών σεναρίων για τα μαθήματα της Ελληνικής Γλώσσας στην Α/βάθμια και Β/βάθμια εκπαίδευση», η οποία συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση και το Ελληνικό Δημόσιο. Στόχος της παρούσας ανακοίνωσης είναι να περιγράψει τη στοχοθεσία και το θεωρητικό πλαίσιο συγγραφής του σεναρίου που στηρίζεται στην 11^η ενότητα του σχολικού βιβλίου της Α' Γυμνασίου Ηροδότου Ιστορίες, στην οποία γίνεται λόγος για τη μάχη του Μαραθώνα και φέρει τον τίτλο «Στο Μαραθώνα, το 490 π.Χ.». Σε δεύτερο επίπεδο παρουσιάζονται τα στάδια εφαρμογής του σεναρίου, όπως αυτό υλοποιήθηκε από μαθητές της Α' Γυμνασίου και καταγράφονται τα συμπεράσματα και η κριτική αποτίμηση της διαδικασίας με στόχο τον αναστοχασμό τόσο για τη δημιουργό, όσο και για την εφαρμοστή. Η πορεία εφαρμογής του στη σχολική τάξη και τα τεκμήρια υλοποίησης των φύλλων εργασίας του από τους μαθητές είναι ήδη αναρτημένα στη βάση δεδομένων Πρωτέας στη διεύθυνση: <http://proteas.greek-language.gr/scenario.html?sid=3591>

Λέξεις κλειδιά: Αρχαία ελληνικά, Διδακτικό Σενάριο, Αξιοποίηση τπε

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Στο παρόν διδακτικό σενάριο επιχειρείται η αυτοτελής θέαση του ιστορικού γεγονότος, εντελώς απαλλαγμένου από τις αφηγηματολογικές του συνιστώσες, προκειμένου το αρχαίο ελληνικό κείμενο καθεαυτό να αξιοποιηθεί ως έμμεση ιστορική πηγή από τους μαθητές. Πρόθεση της συντάκτριας ήταν να απομονωθεί το γεγονός καθεαυτό και να εξεταστεί αποκλειστικά ως ιστορική πηγή.

Το γεγονός ότι η ιστορία, ως επιστήμη και γνωστικός κλάδος της εκπαίδευσης, είναι επινοήση και απόκτημα των νεωτερικών χρόνων (ως μάθημα εισάγεται στην εκπαίδευση των ευρωπαϊκών χωρών στα μέσα του 19^{ου} αιώνα) συνετέλεσε στην καθυστέρηση ανάδειξης της σπουδαιότητας της σχέσης της με την καθημερινή ζωή του ανθρώπου και τις σύγχρονες πολιτικές, κοινωνικές και πολιτισμικές αναζητήσεις. Έτσι, η παραδοσιακή αντίληψη για τη διδασκαλία της ιστορίας έδινε προτεραιότητα στο περιεχόμενο, στοχεύοντας στην αναπαραγωγή μιας αυστηρά προκαθορισμένης ιστορικής γνώσης, χωρίς να δείχνει το παραμικρό ενδιαφέρον για την ανάπτυξη της κριτικής σκέψης των μαθητών (Νάκου, 1997).

Στην πορεία των χρόνων το δυσλειτουργικό αυτό σχήμα αντικαταστάθηκε από τη στροφή στις δεξιότητες, θέτοντας σε δεύτερη θέση τη γραμμική παράθεση ιστορικών γεγονότων. Στο βαθμό που η ιστορική εκπαίδευση δε στοχεύει συνειδητά στην ανάπτυξη δεξιοτήτων γνώσης και κατανόησης των παραμέτρων της σημερινής ζωής αυτή υπολείπεται κατά πολύ ως προς το να εκπληρώνει τους στόχους της. Η σύνδεση της ιστορίας με το παρόν αποτελεί με βάση τα κριτήρια της εκάστοτε εποχής αφετηρία και αποτέλεσμα της άσκησης δεξιοτήτων προσέγγισης των ιδεών και των συναισθημάτων του ανθρώπου στο παρελθόν, αναπαραστάσης με φαντασία και κριτικό νου των ιστορικών δρώμενων και ευκαιρία

αναστοχασμού των τρόπων ερμηνείας τους με σκοπό την ανάπτυξη της ιστορικής σκέψης και συνείδησης. Η μελέτη των πηγών, η ερμηνευτική προσέγγιση των περιεχομένων τους, η χρήση σύγχρονων μεθόδων αναπαράστασης των ιστορικών δρώμενων και η παραγωγή επίκαιρου ιστορικού λόγου συνιστούν τα μέσα ανάπτυξης των δεξιοτήτων αυτών και επίτευξης του σκοπού της σχολικής ιστορίας (Λεοντσίνας, 2007).

Ωστόσο, η ιστορία ως παρελθόν δεν είναι καταγεγραμμένη σε έναν έξω από το ανθρώπινο περιβάλλον χώρο αλλά περνά μέσα από τον ιστορικό, τις δυνατότητες και τον προβληματισμό του ίδιου και των άλλων ιστορικών της εποχής του. Ο ιστορικός μέσω της μεθόδου της δοκιμής και της πλάνης δεν επιβάλλει, προτείνει αναγνώσεις του παρελθόντος και η ανθρώπινη κοινότητα αποδέχεται, αν και πάντα προσωρινά, τροποποιεί, απορρίπτει, αντιπροτείνει. Έτσι, η ματιά γίνεται πιο διεισδυτική, ο δογματισμός και η προκατάληψη υποχωρούν, η ιστορική συνείδηση βαθαίνει μαζί και η παιδεία. Στην πραγματικότητα, οριστική ή επίσημη ιστορία δεν υπάρχει. Τελικά, ιστορία είναι η διανοητική μορφή με την οποία ένας πολιτισμός αντιλαμβάνεται το παρελθόν του.

Βασικά ζητούμενα στη διδασκαλία της ιστορίας παραμένουν η κατανόηση του ιστορικού χρόνου, η παραλληλία των γεγονότων και κυρίως η αιτιοκρατική σχέση που συνδέει τα ιστορικά συμβάντα, καθώς μια ελλιπής γνώση του παρελθόντος οδηγεί συχνά σε αυθαίρετες διαπιστώσεις που μοιάζουν με σκόπιμη προβολή (projectivism) του παρόντος και της ιδεολογίας του μέσα στο παρελθόν. Δεν πρέπει να μας διαφεύγει της προσοχής ότι η οργάνωση του παρελθόντος χρόνου και ο έλεγχος του νοήματός του στο εκάστοτε παρόν περιέκλειε πάντοτε ισχυρές πολιτικές συμπαραδηλώσεις που είχαν θεμελιώδη σημασία για τα εκάστοτε πολιτικά υποκείμενα (Πιζάνιας, 2001). Ωστόσο, ο ιστορικός χρόνος δεν είναι πάντοτε ευθύγραμμος ούτε τα ιστορικά γεγονότα διαδέχονται το ένα το άλλο σε μια μόνο πορεία. Ο Braudel (όπως αναφέρεται στο Stanford, 1995) σωστά υπέδειξε πως «η ιστορία δεν κινείται με έναν ρυθμό αλλά με πολλούς και πως «τα ιστορικά φαινόμενα συμβαίνουν σε μικρούς, μεσαίους και μεγάλους κύκλους, οι οποίοι εμπλέκονται μεταξύ τους».

Συνεπώς, η ανάπτυξη της ιστορικής σκέψης και της ιστορικής συνείδησης επιβάλλει μια διδακτική προσέγγιση της ιστορικής γνώσης που θα πρέπει να βασίζεται σε γενικές παιδαγωγικές αρχές που αφορούν, μεταξύ άλλων, στην πολλαπλή αναπαράσταση της γνώσης, στη διερευνητική μέθοδο και την ομαδοσυνεργατική διδασκαλία, στην ολιστική προσέγγιση της μάθησης, στην αυτενέργεια των μαθητών ως κινητήριας δύναμης και στο συντονιστικό ρόλο του διδάσκοντος, που παρέχει σκαλωσιές μάθησης και γενικά ένα διαλογικό περιβάλλον που ευνοεί τη δημιουργία ερωτημάτων και την κατασκευή ιστορικού λόγου, γραπτού, προφορικού, πολυτροπικού. Η φιλοδοξία είναι, μέσα από τις προτεινόμενες δραστηριότητες, οι μαθητές να αναπτύξουν μεταγνωστικές ικανότητες και να υιοθετήσουν συμπεριφορές και στάσεις ανακατασκευάζοντας εποικοδομητικά (και) το δικό τους αξιολογικό σύστημα. Η διαδικασία κατασκευής γνώσης είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με τις διεργασίες της κριτικής σκέψης. Έτσι τα παιδιά μπορούν να επαναξιολογήσουν έννοιες, παραδοχές, αξίες και στόχους με την αυτονομία που απορρέει από τον προσωπικό τρόπο σκέψης τους, με την καθοδηγούμενη διερεύνηση (αναζήτηση, εξέταση, αξιολόγηση, εξειδίκευση και γενίκευση, έλεγχο, αποδοχή και απόρριψη στοιχείων), που αξιοποιεί ανοιχτές τεχνικές και εργαλεία της σύγχρονης εκπαιδευτικής τεχνολογίας (Husbands, 1996).

Η προσπάθεια εφαρμογής των παραπάνω στο μάθημα της αρχαίας ελληνικής γλώσσας από μετάφραση στο γυμνάσιο, μέσω της διδασκαλίας ενός ιστορικού κειμένου που αναφέρεται στη μάχη του Μαραθώνα από το βιβλίο Ηροδότου ιστορίες της Α΄ γυμνασίου, οδήγησε στη σχεδίαση και εφαρμογή του παρόντος διδακτικού σεναρίου.

ΣΚΕΠΤΙΚΟ-ΣΤΟΧΟΙ

Γνώσεις για τον κόσμο, αξίες, πεποιθήσεις πρότυπα, στάσεις ζωής

Επιδιώκεται οι μαθητές / μαθήτριες:

- Να έρθουν σε επαφή με τον αρχαίο κόσμο μέσω ενός κειμένου από μετάφραση και να γνωρίσουν ένα σημαντικό ιστορικό γεγονός, τη μάχη του Μαραθώνα, όπως παρουσιάζεται από τον Ηρόδοτο, αλλά και μέσω της προσωπικής τους έρευνας σε συγκεκριμένους ιστότοπους.

- Να κατανοήσουν ότι η ιστοριογραφία συνιστά επιλεκτική διαδικασία «ανακατασκευής» του παρελθόντος που βασίζεται σε πρωτογενείς και δευτερογενείς πηγές των οποίων την αξιοπιστία θα πρέπει να είναι σε θέση να ελέγχουν, ώστε να συνθέτουν και να παρουσιάζουν με τρόπο ολοκληρωμένο και διεξοδικό ιστορικά θέματα.
- Να εμβαθύνουν στα γεγονότα και να κατανοήσουν την πολυμορφία και τη διαπλοκή των αιτιατών παραγόντων, εσωτερικών και εξωτερικών, που οδήγησαν στην ελληνική νίκη στο Μαραθώνα αναλύοντας τα ιστορικά δεδομένα και αξιοποιώντας τα για τη βαθύτερη κατανόηση του ιστορικού παρελθόντος.
- Να καλλιεργήσουν τη συγκινησιακή και συναισθηματική πλευρά τους μέσω της ενσυναίσθησης που θα προκύψει από τη θέαση των γεγονότων σφαιρικά, από την εκάστοτε οπτική γωνία των κεντρικών πρωταγωνιστών.
- Να αναπτύξουν θετική στάση απέναντι στη σπουδή του παρελθόντος ως παράγοντα απόκτησης αυτογνωσίας και κατανόησης της κοινωνίας.

Γνώσεις για τη γλώσσα

Επιδιώκεται οι μαθητές / μαθήτριες:

- Να έρθουν σε ελεύθερη και ακολούθως δημιουργική επαφή με ένα αρχαίο κείμενο από μετάφραση, στην προκειμένη περίπτωση το κείμενο του Ηροδότου που παρατίθεται στο σχολικό βιβλίο.
- Να καλλιεργήσουν την προσωπική τους σχέση με τις λέξεις, να ευαισθητοποιηθούν απέναντι στο γλωσσικό υλικό και να συμφιλωθούν με τη διαδικασία της γραφής που συνήθως φοβίζεται.
- Να μετουσιώσουν και να μεταφέρουν τα συναισθήματα και τους προβληματισμούς τους κατανοώντας την κατασκευή, τις συμβάσεις και τις τεχνικές των λογοτεχνικών κειμένων πειραματιζόμενοι με τη δημιουργική γραφή.
- Να κατανοήσουν τη λογοτεχνική χρήση της γλώσσας και να αποκτήσουν μέσα από την ενασχόλησή τους με τη δημιουργική γραφή πολλαπλές γλωσσικές εμπειρίες.
- Να είναι σε θέση να αξιολογήσουν τα σημαντικότερα γεγονότα και να επιλέξουν τα πιο αξιοσημείωτα, ώστε επεκτείνοντας τις γνωστικές στρατηγικές τους να μπορούν να αφηγηθούν το χρονικό των γεγονότων συνθέτοντας μια περίληψη της ενότητας.
- Να καλλιεργήσουν τη βιωματική εμπλοκή και την ενσυναίσθηση σε σχέση με τα προβλήματα που καλούνται να διεκπεραιώσουν, αρθρώνοντας λόγο προσωπικό και οικείο, που συνάδει με τα ποικίλα γλωσσικά περιβάλλοντα στα οποία εικονικά εμπλέκονται.

Γραμματισμοί

Επιδιώκεται οι μαθητές / μαθήτριες:

- Να σταθούν κριτικά απέναντι στην αυθεντία του σχολικού βιβλίου, το οποίο πρέπει να παύσουν να αντιλαμβάνονται ως μοναδική, δογματική πηγή γνώσης και να εξοικειωθούν με ανοιχτά και διερευνητικά περιβάλλοντα μάθησης (μηχανές αναζήτησης, ιστοσελίδες), ώστε να συνθέτουν τα δικά τους συμπεράσματα.
- Να μπορούν να διαχειρίζονται μόνοι τους διαφορετικούς πόρους που προσπελάζουν και να ασκηθούν στον έλεγχο της ορθότητας των πληροφοριών που συναντούν κατά την αναζήτησή τους σε αυτούς, ώστε να επιλέγουν κριτικά τα στοιχεία που χρησιμεύουν στην έρευνά τους.
- Να ασκηθούν στη χρήση και τη σύγκριση πρωτογενών πηγών, την κριτική αποτίμησή τους και την εξαγωγή προσωπικών συμπερασμάτων.
- Να αναπτύξουν πνεύμα ομαδικότητας και συνεργασίας, ώστε ανταλλάσσοντας δεδομένα και απόψεις να οδηγούνται σε ασφαλή συμπεράσματα.
- Να συνθέτουν δημιουργικά τις πληροφορίες που βρίσκουν σε διαφορετικά κειμενικά είδη του γραπτού και του προφορικού λόγου.
- Να χειρίζονται αποτελεσματικά τις ΤΠΕ ως μέσο αναζήτησης πληροφοριών αλλά και ως μέσο επικοινωνίας και δημιουργίας πολυτροπικών κειμένων.

- Να γίνουν εντέλει οι ίδιοι δημιουργοί νέων ψηφιακών πόρων, οι οποίοι μπορούν να αναρτηθούν στο διαδίκτυο, ώστε να διασφαλίζεται η προσβασιμότητα και η συνεχής επικαιροποίησή τους από το σύνολο των επισκεπτών τους.
- Να ασκηθούν στην εμπειριστατωμένη άσκηση καλοπροαίρετης κριτικής και αυτοκριτικής σχετικά με τα πορίσματα των ομάδων εργασίας, ώστε να απεκδύσουν την επισήμανση ατελειών από την ενδεχόμενη ταύτισή της με τιμωρητικές πρακτικές και να κατανοήσουν την πολλαπλή ωφελιμότητα που προκύπτει από αυτού του είδους την ανατροφοδότηση, εφαρμόζοντάς την στην πράξη.

Διδακτικές πρακτικές

Οι διδακτικές πρακτικές με τις οποίες έρχονται αντιμέτωποι οι μαθητές και οι μαθήτριες στο συγκεκριμένο σενάριο έχουν ως στόχο να:

- Ενισχύσουν τη θετική τους αντίληψη για τις συνεργατικές μεθόδους.
- Αναπτύξουν την κριτική τους ικανότητα όσον αφορά τη συλλογή, καταγραφή και επεξεργασία του υλικού που είναι χρήσιμο για το έργο τους.
- Καλλιεργήσουν την αυτενέργεια και την ανάληψη πρωτοβουλιών εκ μέρους τους, προκειμένου να φέρουν σε πέρας με επιτυχία τις δραστηριότητες που τους έχουν ανατεθεί.
- Ενδυναμώσουν τις οργανωτικές, ψυχοκοινωνικές και επικοινωνιακές δεξιότητες παρουσίασης του έργου τους με αξιοποίηση σύγχρονων πολυμεσικών τεχνολογικών εργαλείων και με ανάλογη καλλιέργεια της συνδυαστικής χρήσης του προφορικού και του γραπτού τους λόγου.
- Τους βοηθήσουν να δημιουργήσουν υγιή κριτήρια εποικοδομητικής αξιολόγησης και αυτοαξιολόγησης.

Σημειωτικοί πόροι για την εφαρμογή του Σεναρίου

Κείμενα σχολικών εγχειριδίων

Αρχαία Ελληνικά (Μετάφραση) Ηροδότου Ιστορίες Α΄ Γυμνασίου:

Ενότητα 11: [Η μάχη του Μαραθώνα](#) VI 109-114, 117, 120.

[Βιβλίο εκπαιδευτικού, 60-66.](#)

Αρχαία Ελληνική Ιστορία Α΄ Γυμνασίου – Κεφ. 4 Αρχαϊκή εποχή (800-479 π.Χ.):

Ενότητα 7: [Πέρσες και Έλληνες: δύο κόσμοι συγκρούονται.](#)

Υποστηρικτικό/εκπαιδευτικό υλικό

Βίντεο

[Ψηφιακή αναπαράσταση της μάχης του Μαραθώνα το 490 π. Χ.](#) [πηγή: YouTube. Το βίντεο αυτό δημιουργήθηκε στα πλαίσια της έκθεσης "Δημοκρατία και η Μάχη του Μαραθώνα" στο Ζάππειο Μέγαρο στις 29/10/2010].

Ιστοσελίδες

[Μαραθώνας, 490 π.Χ. - Η μάχη σύμφωνα με τον Ηρόδοτο](#) [πηγή: «Ελληνικός Πολιτισμός». Ιστοχώρος του Γ. Παπαθανασίου – Πανελλήνιο Σχολικό Δίκτυο].

[Μάχη του Μαραθώνα](#) [πηγή: Ελληνική Βικιπαίδεια: Ελεύθερη Διαδικτυακή Εγκυκλοπαίδεια].

[Η αλήθεια για τη μάχη του Μαραθώνα](#) [πηγή: Εφημερίδα «Το Βήμα»].

[Prezi](#) [Μια ολοκληρωμένη εφαρμογή Web2 για την ανάπτυξη, οργάνωση και διανομή μη γραμμικών παρουσιάσεων].

[Text2MindMap](#) [Ελεύθερο λογισμικό κατασκευής εννοιολογικών χαρτών].

[TimeRime](#) [Ελεύθερο λογισμικό δημιουργίας χρονογραμμών].

[Wevideo](#) [Ελεύθερο λογισμικό δημιουργίας βίντεο].

ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΣΕΝΑΡΙΟΥ

Το παρόν διδακτικό σενάριο στηρίζεται στην [11^η ενότητα](#) του σχολικού βιβλίου *Ηροδότου Ιστορίες*, στην οποία γίνεται λόγος για τη μάχη του Μαραθώνα. Τις σκοπιμότητες της στόχευσης της συντάκτριας στο να απομονωθεί το γεγονός καθεαυτό και να εξεταστεί αποκλειστικά ως ιστορική πηγή, εξυπηρετεί ο χωρισμός του δυναμικού της τάξης σε τρεις ομάδες, στοιχείο που υλοποιήθηκε με επιτυχία λόγω της σύστασης του τμήματος στο οποίο εφαρμόστηκε, δηλαδή στο Α5 τμήμα του 3^{ου} Γυμνασίου Σερρών. Στο συγκεκριμένο τμήμα παρακολουθούσαν το μάθημα της αρχαίας ελληνικής γλώσσας μόνο 12 μαθητές και

μαθήτριες, καθώς οι υπόλοιποι μαθητές παρακολουθούσαν σε τμήμα ένταξης. Έτσι οι μαθητές χωρίστηκαν σε 3 ομάδες των 4 ατόμων η καθεμιά, προκειμένου να επεξεργαστούν τα φύλλα εργασίας του συγκεκριμένου διδακτικού σεναρίου.

Αρχικά, δόθηκε ένα κοινό για όλες τις ομάδες φύλλο εργασίας, που έχει ως στόχο την ενδελεχή διερεύνηση του ιστορικού γεγονότος, ώστε οι μαθητές να αποκτήσουν μια πληρέστερη εικόνα του και να ανακαλύψουν «κρυμμένες ψηφίδες» του, συμπληρώνοντας τα κομμάτια του «παζλ» που λείπουν από την αναμπίβουλα συνοπτικότητα και ελλιπέστατη ηροδότεια αφήγηση. Επιπρόσθετος στόχος αυτού του πρώτου κοινού φύλλου εργασίας είναι να ασκηθούν οι μαθητές στον έλεγχο της αξιοπιστίας και της ιδεολογικής φόρτισης συγκεκριμένων πηγών, που συμβάλλει στην αναπαραγωγή στερεοτυπικών παραστάσεων σχετικά με το ιστορικό γεγονός και τις προεκτάσεις του, στο βαθμό, βέβαια, που κάτι τέτοιο καθίσταται εφικτό λόγω της νεαρής ηλικίας τους.

Στη συνέχεια διαμοιράζονται φύλλα εργασίας που απευθύνονται χωριστά στις τρεις δημιουργηθείσες ομάδες, ανάλογα της κατηγοριοποίησης τους και της θεματικής τους. Η πρώτη ομάδα, οι Ιστορικοί Αναλυτές, στο πρότυπο των διδαγμάτων του θετικιστικού ιστορισμού, καλείται να ταξινομήσει και να αναλύσει τα ιστορικά δεδομένα προβαίνοντας σε λογικές συνδέσεις αιτίου – αιτιατού.

Η δεύτερη ομάδα, οι Βασικοί Πρωταγωνιστές, αναλαμβάνει να παρουσιάσει το ιστορικό γεγονός από το πρίσμα και την οπτική γωνία των βασικών, επώνυμων και ανώνυμων, ηρώων του περιστατικού, αξιοποιώντας, έτσι, με τη δύναμη της ενσυναίσθησης, τη δημιουργική γραφή και καταλήγοντας, ενδεχομένως, και σε δημιουργία υποτυπώδους θεατρικού λόγου, κατάλληλου για δραματοποίηση.

Η τρίτη ομάδα, τέλος, οι Ανατρεπτικοί Δημοσιογράφοι, αναλαμβάνει το προκλητικό δέλεαρ του να αποδομήσει και να ανασυνθέσει την ιστορία, διατυπώνοντας ερωτήματα, κάνοντας υποθέσεις, αλλάζοντας την έκβαση των γεγονότων που στηρίζεται σε άλλες πιθανές εκδοχές.

Το σενάριο προβλέπει και μια τελευταία ώρα αφιερωμένη στην παρουσίαση του υλικού που δημιούργησαν οι ομάδες στην ολομέλεια, κατά τη διάρκεια της οποίας θα υπάρξει εκατέρωθεν αξιολόγηση αλλά και αυτοαξιολόγηση των ομάδων, ώστε να εξαχθούν τα τελικά συμπεράσματα.

Παρόλο που η πίεση του χρόνου ήταν ασφυκτική, καθώς το σενάριο εφαρμόστηκε την τελευταία ουσιαστικά εβδομάδα του σχολείου μέσα σε μια ατμόσφαιρα «αποδόμησης» του σχολικού ωραρίου κατάφερε και υλοποιήθηκε σε μεγάλο βαθμό. Καταλυτική υπήρξε η εμπειρία που απέκτησαν οι μαθητές από την προηγούμενη εφαρμογή διδακτικού σεναρίου στο μάθημα της Οδύσσειας και ο ενθουσιασμός που ακολούθησε την παρουσίαση των τελικών εργασιών των ομάδων.

Έτσι στην εφαρμογή του παρόντος σεναρίου οι μαθητές και οι μαθήτριες σαν «έτοιμοι από καιρό» επεξεργάστηκαν τόσο το κοινό φύλλο εργασίας στην Α' φάση όσο και τα εξειδικευμένα φύλλα εργασίας που μοιράστηκαν στις επιμέρους ομάδες στη Β' φάση σε έναν αρκετά ικανοποιητικό βαθμό και τα αποτελέσματα τους αποτελούν τα τεκμήρια που παρουσιάζονται και είναι ήδη αναρτημένα στον Πρωτέα. <http://proteas.greek-language.gr/scenario.html?sid=3591>

Κατεβάστε το σενάριο

Τεκμήρια

Στο Μαραθώνα το 490 π.Χ

Δημιουργός: Βασίλης Ζέττα

Βιβλίο αναφοράς: Τάξη: Α' Γυμνασίου
 Διδακτικό αντικείμενο: Αρχαία Ελληνική Γλώσσα και Γραμματική
 Διδακτικό Ορ:

Εφαρμοσμένο σενάριο

Το σενάριο στηρίζεται
 → Πρωτεύουσα, Στο Μαραθώνα το 490 π.Χ.

Περίληψη

Όπως επαγγελματίες και η διοικητική του, το σενάριο στηρίζεται στην 11η Ενότητα του αρχικού βιβλίου ημερήσιου ιστοριού στην οποία γίνεται λόγος για το αιώνα του Μαραθώνα. Πρόκειται για συνολικά πέντε να αναλυθεί το γεγονός καθώς και να κτιστεί αποκλειστικά ως ιστορική πηγή.

Το σενάριο στοχεύει στην επίτευξη εξειδικευμένων ή γενικών του διδακτικού της τάξης σε τρεις ομάδες, σενάριο που υλοποιείται με στοιχεία όλων των συστημάτων του τεκμηρίου σε οποία εφαρμόζεται, δηλαδή στο Α5 τμήμα του βίντεο Γυμνασίου Σερρών. Στο συγκεκριμένο τμήμα παρουσιάζονται τα μαθήματα της αρχαίας ελληνικής γλώσσας από 12 μαθητές και μαθήτρες, καθώς οι επίλεκτοι μαθητές παρακολουθούν σε τμήμα επέμβασης. Έτσι οι μαθητές μοιράστηκαν σε τρεις ομάδες που προέβλεπαν ο καθένας, προκειμένου να επηρεαστούν οι Φύλλα Εργασίας του συγκεκριμένου διδακτικού σεναρίου.

Καθώς, έδωσε στη σειρά να όλες τις ομάδες Φύλλα Εργασίας, που έδω, ως στόχο, να κέρδησαν την ιστορική γενικότητα, ώστε οι μαθητές να αποκτήσουν μια πλήρη και ακριβή εικόνα του, να ανακαλύψουν «κρυμμένες ψηφίδες» του, συμπληρώνοντας τα κομμάτια του «παζλ» που λείπουν από την αναμπίβουλα συνοπτικότητα και ελλιπέστατη ηροδότεια αφήγηση.

Α΄ Φάση Εφαρμογής (1^η-2^η Διδακτική ώρα)

Οι μαθητές βρίσκονται στην αίθουσα της σχολικής βιβλιοθήκης, η οποία είναι εξοπλισμένη με προβολικό μηχάνημα και τέσσερις φορητούς υπολογιστές. Προβάλλεται το Βίντεο [Ψηφιακή αναπαράσταση της μάχης του Μαραθώνα το 490 π. Χ.](#) με στόχο να «μνηθούν» οι μαθητές στο ιστορικό θέμα που πραγματεύεται το κείμενο της 11^{ης} Ενότητας του σχολικού βιβλίου και που θα επεξεργαστούν στη συνέχεια με τη βοήθεια των φύλλων εργασίας που τους δίνονται.

Στη συνέχεια με εντυπωσιασμένους τους μαθητές γίνεται η ανάγνωση του εισαγωγικού σημειώματος και του κειμένου του Ηροδότου που παρατίθεται στο σχολικό βιβλίο. Ακολουθεί η γλωσσική εξομάλυνση και επιδιώκεται η κατανόηση του κειμένου μέσω ερωτήσεων της διδάσκουσας. Πιο συγκεκριμένα, οι μαθητές καλούνται να επεξεργαστούν το μεταφρασμένο κείμενο βασιζόμενοι στα ερμηνευτικά σχόλια του βιβλίου και να καταλήξουν στα συμπεράσματά τους για τις συνθήκες διεξαγωγής, την εξέλιξη και την έκβαση της μάχης του Μαραθώνα με βάση τη συγκεκριμένη πηγή.

Β΄ Φάση Εφαρμογής (3η και 4η διδακτική ώρα):

Στο εργαστήριο πληροφορικής η καθηγήτρια ελέγχει μέσω ερωτήσεων τον βαθμό πρόσληψης και κατανόησης του κειμένου από τους μαθητές. Κατόπιν, οι μαθητές ενημερώνονται ακροθιγώς για τα ζητούμενα των φύλλων εργασίας των τριών ομάδων, προκειμένου να δηλώσουν τις προτιμήσεις τους. Λαμβάνοντας υπόψη τις επιθυμίες των παιδιών η διδάσκουσα χωρίζει τους μαθητές σε τρεις ομάδες των 4 ατόμων μεικτές και ανομοιογενείς ως προς τη σύνθεσή τους. Επιδιώκεται οι ομάδες να προκύψουν ισοδύναμες ως προς τη στελέχωσή τους και να υπάρχει ένα μέλος τουλάχιστον εξοικειωμένο σε ικανοποιητικό βαθμό με τον υπολογιστή και επιπρόσθετα να υπάρχει και ένα τουλάχιστον μέλος που διαθέτει ευχέρεια χρήσης του λόγου. Οι ομάδες παίρνουν θέση μπροστά στον υπολογιστή της η καθεμία και προχωρούν σε έναν καταμερισμό ρόλων μετά από υπόδειξη της καθηγήτριας (χειριστής Η/Υ, γνώστης λογισμικού παρουσίασης, γνώστης λογισμικού επεξεργασίας κειμένου-γραμματέας, συντονιστής -εκπρόσωπος). Μετά από τη διαδικασία αυτορρύθμισης προκύπτουν τελικά οι ακόλουθες τρεις ομάδες:

- Ιστορικοί Αναλυτές
- Βασικοί Πρωταγωνιστές
- Ανατρεπτικοί Δημοσιογράφοι

Οι ομάδες παίρνουν θέση στον υπολογιστή και ανοίγουν τα φύλλα εργασίας, που βρίσκονται ήδη αποθηκευμένα από την εκπαιδευτικό στην επιφάνεια εργασίας του υπολογιστή τους. Παράλληλα τα φύλλα εργασία μοιράζονται σε όλα τα μέλη των τριών ομάδων από τη διδάσκουσα και σε έντυπη μορφή, ώστε να διευκολυνθούν οι μαθητές στην επεξεργασία τους και να κρατήσουν τις σημειώσεις τους κατά την επεξεργασία τους.

Στη συνέχεια, οι μαθητές ξεκινούν με το πρώτο φύλλο εργασίας, που είναι κοινό για όλες τις ομάδες. Συγκεκριμένα, στην πρώτη δραστηριότητα καλούνται, αφού μελετήσουν διάφορες σχετικές πηγές να δημιουργήσουν ένα λογισμικό παρουσίασης, μια χρονογραμμή ή έναν εννοιολογικό χάρτη, όπου θα καταδεικνύουν τις λεπτομέρειες του συμβάντος που παραλείπει η ηροδότεια αφήγηση. Οι μαθητές και οι μαθήτριες και των τριών ομάδων στη διάρκεια της εφαρμογής του στο 3^ο γυμνάσιο Σερρών, επέλεξαν να δημιουργήσουν από ένα λογισμικό παρουσίασης, το οποίο και βρίσκεται στα τεκμήρια του σεναρίου.

Στην επόμενη δραστηριότητα του ίδιου φύλλου εργασίας ζητείται από τους μαθητές να αναστοχαστούν πάνω στα όσα μελέτησαν και να περιγράψουν τα συναισθήματά τους. Σε μια απόπειρα συναισθηματικής αποσύνδεσης και ιδεολογικής αποφόρτισης από το γεγονός ασκούνται στη διάκριση των γεγονότων από τον άμεσο ή έμμεσο σχολιασμό τους, παρεμβολή που δεν είναι ασυνήθιστη στις δευτερογενείς πηγές που μελέτησαν. Η συγκεκριμένη δραστηριότητα λόγω συμπίεσης του διδακτικού χρόνου δεν αναπτύχθηκε όσο θα έπρεπε και κατέληξε να συζητηθεί προφορικά από μια μόνο ομάδα, η οποία κατάφερε και ολοκλήρωσε πρώτη και σύντομα σχετικά την παρουσίασή της.

2^ο Δίωρο Εφαρμογής (5^η -6^η διδακτική ώρα)

Στη διάρκεια του 2^{ου} δίωρου οι μαθητές και οι μαθήτριες χωρισμένοι στις ομάδες τους σύμφωνα με το θέμα της κάθε μιας αρχίζουν να επεξεργάζονται τα φύλλα εργασίας τους, που ορίζουν την αποστολή τους.

Οι Ιστορικοί Αναλυτές έχουν ως αποστολή τους να δημιουργήσουν ένα πολυτροπικό κείμενο στο οποίο θα καταθέτουν τα πορίσματα της έρευνάς τους που αφορούν περαιτέρω αναβαθμούς ιστορικής σκέψης και ανάλυσης, δηλαδή την κριτική θέση τους σχετικά με τα δεδομένα, τα πλεονεκτήματα και τα μειονεκτήματα καθώς και τις τυχόν ευκαιρίες που θα μπορούσαν να παρουσιαστούν για τις δύο αντίπαλες παρατάξεις, αλλά και τη γενικότερη οργάνωση, το σχεδιασμό και τις προτεραιότητες που φάνηκε να δίνει η κάθε πλευρά των αντιμαχόμενων κατά τη διάρκεια της μάχης. Η ομάδα αφού διέτρεξε τις προτεινόμενες πηγές κατάφερε να υλοποιήσει την αποστολή της και να παρουσιάσει με μια κριτική ματιά τα πλεονεκτήματα και τα μειονεκτήματα των αντιπάλων ικανοποιώντας και τους αρχικούς στόχους του συντεταγμένου σεναρίου.

Οι Βασικοί Πρωταγωνιστές στη συνέχεια κλήθηκαν να δημιουργήσουν ένα αυτοβιογραφικό κείμενο πρωτοπρόσωπης αφήγησης, στο οποίο, με εξομολογητικό τόνο ανάλογο της περίπτωσης και του βιωμένου συναισθήματος, παρουσίασαν τα γεγονότα της μάχης από την πλευρά κάποιου-διαφορετικού κάθε φορά-εμπλεκόμενου προσώπου (ενδεικτικά αναφέρονται τα ακόλουθα: ο Πέρσης *μέγας βασιλεύς* Δαρείος, ο Αθηναίος αρχιστράτηγος Μιλτιάδης κ.ά.) Οι αφηγήσεις αυτές στο συντεταγμένο σενάριο ζητείται να ενοποιηθούν στη συνέχεια, ώστε να παρουσιαστεί ένα τελικό διαλογικό κείμενο προορισμένο για δραματοποίηση. Το στοιχείο αυτό όμως δεν κατάφερε να υλοποιηθεί στη διάρκεια εφαρμογής του σεναρίου λόγω πίεσης χρόνου και μη εξοικείωσης των μαθητών με δραματοποιήσεις. Επίσης δεν προχώρησε η ομάδα στην κατασκευή του βίντεο με οπτικό υλικό από ελεύθερη αναζήτηση στο διαδίκτυο και ηχητικά με τις δικές τους ηχογραφήσεις των ιστοριών που συνέταξαν, το οποίο προτάθηκε από το φύλλο εργασίας, γιατί δεν διέθετε κάποιο μέλος την ευχέρεια κατασκευής του και έπρεπε να δοθεί ως εργασία εκτός σχολικού χώρου, το οποίο δεν επέλεξε η διδάσκουσα.

Τέλος, οι Ανατρεπτικοί Δημοσιογράφοι έχουν ως αποστολή τους να δημιουργήσουν ένα δημοσιογραφικό ρεπορτάζ (ή ένα πολυτροπικό κείμενο λογισμικό παρουσίασης ή εννοιολογικό χάρτη σε κομβικά σημεία των οποίων θα παρουσιάζονται οι παράλληλες εναλλακτικές της ιστορίας που ανασυνθέτουν). Τα πιθανολογικά τους συμπεράσματα θα προκύπτουν από ερωτήματα του τύπου «*Τι θα συνέβαινε αν...*» που έχουν ως στόχο την καλλιέργεια της κριτικής σκέψης μέσω της διατύπωσης ευλογοφανών υποθέσεων που προκύπτουν μόνο εξαιτίας της γνώσης των ιστορικών συγκυριών. Οι μαθητές της 3^{ης} ομάδας επέλεξαν να συνθέσουν ένα δημοσιογραφικό ρεπορτάζ στο οποίο ανέπτυξαν εναλλακτικές μορφές της ιστορίας που γνώρισαν. Αξιοσημείωτη κρίνεται η ευρηματικότητα και η δημιουργικότητα των μικρών μαθητών τόσο της 3^{ης} ομάδας όσο και της 2^{ης}.

Γ΄ Φάση Εφαρμογής (7^η διδακτική ώρα):

Στη διάρκεια εφαρμογής της γ΄ φάσης του διδακτικού σεναρίου βρισκόμαστε στην αίθουσα της σχολικής βιβλιοθήκης και με τη συνδρομή ενός βιντεοπροβολέα οι μαθητές-μέλη των ομάδων παρουσιάζουν τις εργασίες που δημιούργησαν αξιοποιώντας τις πτε. Πρόκειται στην ουσία για την κατακλείδα του σεναρίου, οπότε δίνεται η δυνατότητα αναστοχασμού, κριτικής, αυτοκριτικής και εξαγωγής συμπερασμάτων για τις ομάδες και τα μέλη τους. Αρχικά, κάθε ομάδα παρουσίασε στην ολομέλεια τις εργασίες της και στη συνέχεια οι μαθητές συζητούν από κοινού για τις δυσκολίες που αντιμετώπισαν, αλλά και τα οφέλη που αποκόμισαν κατά τη διαδικασία σύνθεσης και δημιουργίας τους. Τα σχόλια όλων υπήρξαν ιδιαίτερα θετικά και η ικανοποίηση από την προβολή των εργασιών των ομάδων δημιούργησε το κατάλληλο κλίμα παιδαγωγικής πρόσληψης του ιστορικού γεγονότος.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ-ΚΡΙΤΙΚΗ

Κατά τη διάρκεια της εφαρμογής και υλοποίησης του διδακτικού σεναρίου οι μαθητές κατακτούν την ιστορική γνώση μόνοι τους και όχι αποκλειστικά μέσα από την αφήγηση του διδάσκοντα και του σχολικού εγχειριδίου. Αποτέλεσμα είναι η άσκησή τους στην αυτενεργό έρευνα, την αυτόνομη εργασία, την αναζήτηση αλληλεπιδράσεων ανάμεσα σε καθοριστικούς ιστορικούς παράγοντες, την κριτική αντιμετώπιση, την αξιολόγηση και ανοιχτή ερμηνεία των ιστορικών δεδομένων, μια διαδικασία που συμβάλει στην πραγμάτωση σημαντικών στόχων της σύγχρονης διδασκαλίας της ιστορίας. Παράλληλα το μάθημα γίνεται πιο ζωντανό και ελκυστικό, αφού οι μαθητές επιτελούν το έργο ενός ιστορικού που αναζητεί την

πολυσήμαντη αλήθεια (γνωστική μαθητεία), εργαζόμενοι με εργαλεία της σύγχρονης τεχνολογίας, τα οποία αξιοποιούνται δυναμικά, δημιουργικά και παραγωγικά και με πολλούς τρόπους, από τη φάση της αφόρμησης μέχρι τη φάση της δημόσιας παρουσίασης του πρωτότυπου συλλογικού τους έργου.

Μεγάλος εχθρός στην εφαρμογή του χρόνου αποδείχθηκε ο πιεστικός διδακτικός χρόνος στη διάρκεια της τελευταίας εβδομάδας του σχολικού έτους. Τα φύλλα εργασίας του σεναρίου ήταν αρκετά απαιτητικά και ο προβλεπόμενος χρόνος δεν ήταν αρκετός για μαθητές Α΄ Γυμνασίου. Ένα ακόμη πρόβλημα εντοπίζεται στις μη κεκτημένες δεξιότητες χρήσης των ηλεκτρονικών υπολογιστών από τους μικρούς μαθητές. Οφείλουμε, βέβαια, να τονίσουμε πως η μεγάλη δεκτικότητα τους εξισορρόπησε την κατάσταση, όταν η διδάσκουσα προχώρησε σε μια βασική διδασκαλία των λογισμικών που χρειάστηκε να χρησιμοποιήσουν οι μαθητές. Επιπρόσθετα, επισημαίνεται ότι ορισμένες από τις δραστηριότητες του σεναρίου απαιτούν για την προσέλαση και τη διεκπεραίωσή τους αρκετά υψηλό επίπεδο γνωστικής και νοητικής ωριμότητας από την πλευρά των μαθητών, οπότε ο ρόλος του διδάσκοντος αναδεικνύεται καταλυτικός για την ευέλικτη προσαρμογή που θα οδηγήσει στην απρόσκοπτη εφαρμογή του σεναρίου.

Πράγματι, υπάρχουν εγγενείς δυσκολίες οι οποίες σχετίζονται τόσο με τον χρόνο που απαιτείται για την επεξεργασία και ολοκλήρωση των φύλλων εργασίας όσο και τη δυνατότητα των μαθητών της Α΄ Γυμνασίου να προχωρήσουν σε σύνθετες αναλύσεις ιστορικού γεγονότων και σε κριτική επεξεργασία των πηγών που τους δίνονται. Σε κάθε περίπτωση όμως αποτελεί ουσιαστική πρόκληση η εφαρμογή του συγκεκριμένου διδακτικού σεναρίου καθώς κινητοποιεί τους μαθητές και τους ωθεί σε δημιουργικές δραστηριότητες με βιωματικό χαρακτήρα κυρίως μέσα από τις ασκήσεις ενσυναίσθησης που προτείνει.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΑΝΑΦΟΡΕΣ

Γιακουμάτου, Γ.(2006).«Διδάσκοντας ιστορία την εποχή του διαδικτύου». *Φιλολογική*, τ. 97. Αθήνα. Ανακτήθηκε στις 8/3/2016 από τη διεύθυνση:

http://www.netschoolbook.gr/epimorfosi/conferences/p9_dec2006_dig_history.pdf

Λεοντσίνης, Γ. (2007). «Τοπική ιστορία και διδακτική της ιστορίας στην Πρωτοβάθμια και Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση». Ανακοίνωση στο Τριήμερο επιμορφωτικό σεμινάριο του Εθνικού δικτύου σχολείων με θέμα «Βιομηχανική κληρονομιά. Αξίες από το παρελθόν, παρακαταθήκη για το μέλλον» (Νάουσα, 16-18/11/07). Ανακτήθηκε στις 8/3/2016 από τη διεύθυνση: http://www.viokliron.gr/documents/Τρoκiki_istoria_kai_didaktiki_tis_istorias.pdf

Νάκου, Ε. (1997). «Ιστορική σκέψη και Ιστορική Εκπαίδευση στα τέλη του 20^{ου} αιώνα». *Σύγχρονη Εκπαίδευση*, τ. 96/97, σελ. 97-105, Αθήνα. Ανακτήθηκε στις 8/3/2016 από τη διεύθυνση: <http://ejournals.lib.auth.gr/1105-3968/article/view/2134>

Πιζάνιας, Π. (5/8/2001). *Η πολιτική σημασία της Ιστορίας*. Εφημερίδα «Η Καθημερινή». Ανακτήθηκε στις 8/3/2016 από τη διεύθυνση: <http://www.kathimerini.gr/97715/article/politismos/arxeiopolitismoy/hpolitikhshmasiathsistorias>

Ράπτης, Α. & Α. Ράπτη. (2004). *Μάθηση και Διδασκαλία στην Εποχή της Πληροφορίας*. Αθήνα.

Husbands, C. (1996). *What is History teaching*. Buckingham: Open University Press.

Stanford, M. (1995). *A companion to the study of history*. Oxford: Blackwell.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ- ΦΥΛΛΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Φύλλο Εργασίας 1 (κοινό για όλες τις ομάδες)

1. Μελετήστε τις ακόλουθες πηγές:

- [Μαραθώνας, 490 π. Χ. - Η μάχη σύμφωνα με τον Ηρόδοτο](#)
- [Πέρσες και Έλληνες: δύο κόσμοι συγκρούονται](#)
- [Μάχη του Μαραθώνα](#)
- [Η αλήθεια για τη μάχη του Μαραθώνα](#)
- [Η μάχη του Μαραθώνα](#)
- [Ψηφιακή αναπαράσταση της μάχης του Μαραθώνα το 490 π. Χ.](#)

2. Με δεδομένο ότι η ιστορική αφήγηση του Ηρόδοτου είναι ουσιαστικά μια σύνοψη των γεγονότων και παρουσιάζει πολλά κενά και ελλείψεις, προσπαθήστε να συμπληρώσετε όλες τις λεπτομέρειες που ανακαλύψατε και να δώσετε μια ολοκληρωμένη εικόνα για τη μάχη είτε σε ένα λογισμικό παρουσίασης (προτείνεται το [Prezi](#)) είτε σε μία [χρονογραμμή](#) είτε σε έναν [εννοιολογικό χάρτη](#).
3. Στην προσπάθειά σας αυτή θα σας βοηθήσουν οι ακόλουθες ερωτήσεις:
  - Σε ποιες διπλωματικές ενέργειες προέβησαν οι Αθηναίοι πριν εκστρατεύσουν προς το Μαραθώνα; Ποιες ήταν οι εναλλακτικές τους για την αντιμετώπιση της περσικής απειλής;
  - Τι είναι γνωστό για το χρόνο έναρξης της μάχης και τη χρονική της διάρκεια;
  - Ποιες πληροφορίες εντοπίσατε σχετικά με το αγκυροβόλιο-καταυλισμό των Περσών και το σημείο όπου στρατοπέδευσαν οι Αθηναίοι αντίστοιχα; Σε ποια συμπεράσματα οδηγεί ο συσχετισμός της τοπογραφικής επιλογής κατάλυσης του κάθε στρατεύματος αναφορικά με την τελική έκβαση της μάχης;
  - Με ποιο τρόπο παρατάχτηκαν οι αντίπαλοι στις θέσεις μάχης;
  - Ποια επιπρόσθετα στοιχεία προκύπτουν για τη στρατηγική των αντιπάλων, τη διάταξη των παρατάξεων και τις φάσεις της μάχης;
  - Ποιες πληροφορίες δίνονται για το άγγελμα της νίκης, την απειλή κατά της Αθήνας και την ταφή των νεκρών;

Φύλλο Εργασίας 2

Ομάδα Α΄: Ιστορικοί Αναλυτές

Αποστολή της ομάδας σας είναι να δημιουργήσετε ένα πολυτροπικό κείμενο της επιλογής σας (έγγραφο κειμένου, λογισμικό παρουσίασης εικονογραφικό υλικό μπορείτε να εντοπίσετε από ελεύθερη αναζήτηση στο διαδίκτυο). Σε αυτό θα παρουσιάζετε τα αποτελέσματα της έρευνάς σας που θα βασίζονται στο [ιστορικό κείμενο του Ηρόδοτου](#), θα αξιοποιούν τα δεδομένα που συλλέξατε στις δραστηριότητες του προηγούμενου Φύλλου Εργασίας και θα απαντούν στα ακόλουθα ερωτήματα:

- α) Ποια τα δεδομένα, τα πλεονεκτήματα και τα μειονεκτήματα καθώς και οι τυχόν ευκαιρίες που θα μπορούσαν να παρουσιαστούν για τις δύο αντίπαλες παρατάξεις; Να τα αναλύσετε.
- β) Σχολιάστε την οργάνωση, το σχεδιασμό και τις προτεραιότητες που φάνηκε να δίνει η κάθε πλευρά των αντιμαχομένων.

Φύλλο Εργασίας 3

Ομάδα Β΄: Βασικοί πρωταγωνιστές

Αποστολή της ομάδας σας είναι να δημιουργήσετε ένα αυτοβιογραφικό κείμενο πρωτοπρόσωπης αφήγησης, στο οποίο, με εξομολογητικό τόνο ανάλογο της περίπτωσης και του βιωμένου συναισθήματος (χαρά, ευφορία, όλεθρος, οδύνη), θα παρουσιάζετε τα γεγονότα της μάχης από την πλευρά κάποιου, διαφορετικού κάθε φορά, εμπλεκόμενου προσώπου:

- α) του Πέρση «*μεγάλου βασιλέως*» Δαρείου,
- β) του Αθηναίου αρχιστράτηγου Μιλτιάδη,
- γ) των Περσών στρατηγών Δάτη και Αρταφέρνη,
- δ) του Αθηναίου πολέμαρχου Καλλίμαχου,
- ε) ενός ανώνυμου Πέρση στρατιώτη,
- στ) ενός ανώνυμου Αθηναίου στρατιώτη.

Προφανώς θα βασιστείτε στην [ιστορική αφήγηση του Ηρόδοτου](#), ενώ καλό θα ήταν να αξιοποιήσετε και τα δεδομένα που συλλέξατε στις δραστηριότητες του προηγούμενου Φύλλου Εργασίας. Στη συνέχεια, με κατάλληλες προσαρμογές μπορείτε να ενοποιήσετε τις αφηγήσεις παρουσιάζοντας ένα τελικό διαλογικό κείμενο προορισμένο για δραματοποίηση.

Χωριστείτε σε δύο υποομάδες. Η κάθε υποομάδα επιλέγει τρεις από τις μικρές αυτοτελείς ιστορίες που συνθέσατε προηγουμένως. Αφού τις ηχογραφήσετε, να δημιουργήσετε αντίστοιχα [βίντεο](#) επενδύοντάς τα με οπτικό υλικό που θα αντλήσετε από την έως τώρα έρευνά σας αλλά και από ελεύθερη αναζήτηση στο διαδίκτυο.

Φύλλο Εργασίας 4

Ομάδα Γ΄: Ανατρεπτικοί Δημοσιογράφοι

Είναι δεδομένο ότι συχνά μικρές λεπτομέρειες παίζουν καταλυτικό ρόλο στον καθορισμό και την εξέλιξη των ιστορικών γεγονότων. Με βάση το [κείμενο του Ηροδότου](#) και τα δεδομένα που συλλέξατε στις δραστηριότητες του προηγούμενου Φύλλου Εργασίας συζητήστε με την ομάδα σας τα ακόλουθα ενδεχόμενα. Τι θα συνέβαινε, δηλαδή, κατά τη γνώμη σας, αν:

α) Οι Σπαρτιάτες είχαν δεχτεί να βοηθήσουν άμεσα τους Αθηναίους και δεν περίμεναν το προβλεπόμενο, σύμφωνα με τα θρησκευτικά τους έθιμα, χρονικό διάστημα;

β) Ο Καλλίμαχος δεν πειθόταν από τα επιχειρήματα του Μιλτιάδη;

γ) Οι Αθηναίοι ακολουθούσαν διαφορετική στρατηγική στη μάχη; (οι εναλλακτικές προτάσεις είναι άπειρες, μπορείτε να προσθέσετε και τις δικές σας εκδοχές).

Αποστολή της ομάδας σας είναι να ανασυνθέσετε και να ξαναγράψετε το ιστορικό κείμενο με βάση τα συμπεράσματά σας, δίνοντάς του τη μορφή δημοσιογραφικού ρεπορτάζ. Εναλλακτικά, μπορείτε να δημιουργήσετε ένα πολυτροπικό κείμενο της επιλογής σας (λογισμικό παρουσίασης ή [εγχειρίδιο](#)) στο οποίο σε κομβικά σημεία θα παρουσιάζονται οι εναλλακτικές μορφές της ιστορίας που προτείνετε. Εικονογραφικό υλικό μπορείτε να εντοπίσετε με ελεύθερη αναζήτηση στο διαδίκτυο.